

POPULAČNÍ MAPA ČSSR 1:1 MIL.

Předložený elaborát Populační mapy ČSSR 1:1 mil. byl zkonstruován v měřítku 1:200 000 podle směrnic Komise pro Populační mapu světa při Mezinárodní geografické unii, a po zpracování byl fotograficky zmenšen do požadovaného měřítka 1:1 mil.

Populační mapa je zobrazena bodovou metodou, kde v závislosti na počtu obyvatel vzrůstá poloměr použité značky. Pro mapu světa byla schválena stupnice, která se stala závazná pro všechny zúčastněné státy.

Nejnižší údaj, který mapa obsahuje, je podle doporučení komise 200 obyv. Sídlu σ tomto počtu je zakresleno kruhovou značkou o průměru 0,62 mm. Místa se 100—299 obyv. jsou na mapě znázorněna jedním bodem o uvedeném průměru, místa se 300—499 obyv. dvojbodem, místa se 500—699 obyv. trojbodem, místa se 700—899 obyv. čtyřbodem. Pro místa s počtem obyvatel nad 900 je volena stupnice a to o proměnném průměru pro každých 1 000 obyvatel.

Průměr jednotlivých bodů se snadno vypočte ze vzorce

$$d = 0,5 \sqrt{10a},$$

kde a je počet obyvatel v tisících.

Elaborát obsahuje cca 18 000 lokalit, tj. všechna sídla v ČSSR s více než 100 obyv. Počet bydlících obyvatel je podle výsledků sčítání lidu z března 1961. Údaje o velikosti osad byly získány podle poměrů uvnitř obce v roce 1950.

Mezinárodní stupnice vyhovuje mezinárodní mapě světa, ovšem pro populační mapu ČSSR jako samostatnou mapu není volba stupňů vhodná, neboť zaokrouhlování počtu obyvatel na 200 i na tisíce je takové, že v celkovém zobrazeném souboru vzniká následkem nevhodného zaokrouhlování difference mezi skutečným počtem obyvatelstva a zakresleným v mapě. Tato chyba dosahuje až 10 % celkového počtu obyvatelstva v některých okresech nebo krajích. Největší odchylky se objevují na Slovensku. Naproti tomu v českých zemích se chyba pohybuje okolo asi 2 % celkového počtu.

Podáváme návrh na zlepšení mezinárodní stupnice. Navrhujeme, aby jeden bod představoval 75—225 obyvatel, dvojbod 226—375 obyv., trojbod 376—525 obyv., čtyřbod 526—675 obyv., a jednotísícového znaku aby bylo používáno pro interval 676—1 500 obyvatel. Tyto hodnoty byly zjištěny úvahou. Správný způsob jejich vyšetření by mohl být proveden pouze užitím statistických metod. Ke statistickému vyšetřování by bylo třeba znát přesné údaje počtu obyvatel i ve všech osadách a na základě těchto údajů by bylo nutné provést přesný rozbor a určení hodnoty pro nejmenší zobrazitelné množství. Protože tyto údaje nejsou dosud nikde publikovány a nelze je získat ani v ÚÚSKS, byl proveden pouze výběr osad na území ČSSR, kde lze předpokládat, že počet obyvatel se nijak výrazně nezměnil oproti roku 1950 a možno tedy užít údajů lexikonu z roku 1955. Bylo tak vybráno 1 685 obcí a osad, u kterých byl zjištěn počet obyvatel a na základě statistických metod vyšetřena právě hodnota 150 obyvatel jako hodnota pro nejmenší zobrazitelné množství.

Z Populační mapy ČSSR uveřejňujeme výsek, který ukazuje hustou síť sídel v jižních Čechách a na jižní Moravě. Měřítko této reprodukce 1:1,6 mil., měřítko originálu 1:1 mil., původní kresba 1:200 tis. Originál je doplněn vodní sítí.

Při použití navrhované stupnice se sníží systematická chyba z dřívějšího intervalu 900—1 500 obyv. (pro který je aritmetický průměr 1 150 obyv.) na interval 676—1 500 obyvatel (kde je aritmetický průměr 1 087).

Např. při mezinárodní stupnici byl rozdíl mezi skutečným a zakresleným počtem obyvatel v okrese Kladno

$$\begin{array}{r} 149\ 270 \\ - 147\ 000 \\ \hline \text{tj. } 2\ 270 \end{array}$$

Při nové stupnici bylo zakresleno 148 800 obyvatel, tzn. difference se snížila ze 2 270 na 470 obyvatel, čili ze 2 % na 0,3 % celkového počtu.

V okrese Znojmo byl při mezinárodní stupnici rozdíl mezi skutečným a zakresleným počtem obyvatel

$$\begin{array}{r} 115\ 060 \\ - 112\ 600 \\ \hline \text{tj. } 2\ 460 \end{array}$$

Při nové stupnici bylo zakresleno 114 900 obyvatel, tzn. difference se snížila ze 2 460 na 160 obyv., čili ze 1,4 % na 0,2 % celkového počtu. Proto je považována nově navrhovaná stupnice za použitelnější pro samostatnou populační mapu ČSSR.

Další návrhy na zlepšení mezinárodní doporučení jsou tyto: Navrhujeme zmenšit velikost nejmenší bodové značky z 0,62 mm na 0,50 mm tak, aby čtyřbod nevyvolával vjem vyšší hodnoty než dvoutisícový kruhový znak.

Různý průměr kruhových znaků pro hodnoty do 4 tisíc obyvatel doporučujeme ponechat, protože rozdíly v průměrech jsou dobře patrné, ale od 5 tisíc obyvatel se průměry mění velmi málo, a proto doporučujeme spojit intervaly, a pro 5—9 tisíc obyv., užívat kruhu o jednotném průměru 2 mm, pro 10—19 tisíc obyv., používat kruhu o jednotném průměru 2,6 mm, pro 20—34 tisíc obyv. průměr 3,2 mm atd.

Nad 100 tisíc obyvatel pak ponechávat velikosti podle mezinárodního návrhu, neboť takových sídel jest u nás málo a počtem obyvatel se od sebe značně liší.

V místech nad 20 tisíc obyvatel budou označena sídliště uvnitř kruhové značky začátečními písmeny zároveň s uvedením počtu v tisících. Sídliště nad 50 tisíc obyvatel budou označena celými názvy s výjimkou dlouhých názvů, kde se použije obvyklých zkratk. Zkratky byly oproti mezinárodní mapě voleny již pro sídla od 20 tisíc obyvatel, protože v ČSSR je málo sídel nad hranici 40 tisíc, kterou určuje mezinárodní mapa pro vpisování zkratk.

Navrhujeme standardizaci písma uvnitř černého kruhu, a to co do jeho velikosti i co do počtu typů, neboť převládají-li uvnitř černých kruhových znaků bílé plochy, zmenšuje se optický dojem z velikosti smluveného černého kruhu a znak se jen svým rozměrem menší.

Nedostatkem populační mapy je, že nepostihuje nejmenší typ sídel, tj. sídla s méně než 100 obyvateli a tudíž nevystihuje lazový nebo kopaničářský ráz osídlení. Měla by být proto doplněna mapou disperse sídel s méně než 100, resp. s méně než 75 obyvateli.

Předložená populační mapa přes své některé dílčí nedostatky je základním podkladovým materiálem pro studium osídlení ČSSR.